

บทที่ 3

การค้าขาย การท่องเที่ยว : ผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นที่ชายแดน

จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขต เป็นเมืองชายแดนที่มีเศรษฐกิจการค้าดีแห่งหนึ่งในบรรดาเมืองชายแดนของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพราะพื้นที่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงเป็นพื้นที่ที่มีประชาชนอาศัยอยู่มาก เป็นชุมชนที่เป็นเมืองใหญ่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ในอดีต มีการติดต่อประสานความสัมพันธ์ต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่อกัน เป็นพื้นที่ที่ส่งผ่านสินค้าจากต่างประเทศที่สำคัญคือจากประเทศจีนและเวียดนาม เพื่อนำมาขายในประเทศไทยและส่งต่อไปยังประเทศพม่า รวมทั้งส่งสินค้าจากประเทศไทยไปขายยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามอีกด้วย

นายอมร เศรษฐโกมุท หรือพี่ใหญ่วัย 58 ปี เจ้าของร้านอาหารวิเวอรี่วิว ร้านอาหารใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำโขงร้านหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร กล่าวถึงความสำคัญของพื้นที่ชายแดนแห่งนี้ด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม และภาคภูมิใจว่า

“ชายแดนตรงนี้คือนะ มีจุดเด่นตรงที่มันเป็นเมืองชนเมือง ... เข้าใจมั๊ย ก็เมืองมุกดาหารกับเมืองไกสอนพมวิหานไงละ มันเชื่อมความสัมพันธ์หลายอย่างที่ทำให้เกิดผลประโยชน์แก่ผู้คนได้อย่างมากมาย ทั้งชาวไทยชาวลาว จีน เวียดนาม...”

ร้านอาหารริเวอร์ไซด์ เป็นร้านอาหารใหญ่แห่งหนึ่งที่เปิดกิจการค้าขายอาหารมาเป็นเวลานาน มีบริเวณกว้างขวางร่มรื่นตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง สายลมเย็นพัดพาไอเย็นชุ่มฉ่ำของน้ำมาให้สดชื่น มองเห็นแม่น้ำโขง เห็นชาวประมงพายเรือจับปลาในแม่น้ำ แลเห็นฝั่งสะหวันนะเขต และเห็นสะพานข้ามแม่น้ำโขงชัดเจน ในตอนกลางคืนก็จะเห็นแสงไฟแวววาวระยิบระยับที่ฝั่งตรงข้ามร้านอาหารที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงเช่นนี้จึงมีผู้นิยมมาใช้บริการรับประทานอาหาร ประชุมสัมมนาสังสรรค์นั้นหนาแน่นมากร้านหนึ่งในมุกดาหาร ร้านริเวอร์ไซด์ได้รับความนิยมจากชาวมุกดาหารและผู้มาเยือนมิได้ขาด มีการพัฒนาร้านมาอย่างต่อเนื่อง นับเป็นร้านอาหารที่มั่นคงถาวรร้านหนึ่งในมุกดาหาร นายอมรหรือพี่ใหญ่ชื่นชมกับความเป็นเมืองชายแดนของจังหวัดมุกดาหารเป็นอย่างมาก

“...เมื่อก่อนนี้มุกดาหารยังไม่ค่อยเจริญเท่าทุกวันนี้ ฝั่งโน้นเจริญกว่ามาก มีคนข้ามไปค้าขายกันเยอะ ไม่นานการค้าก็ค่อยๆ ขยายข้ามมาขายกันฝั่งนี้ เมืองมุกก็เจริญขึ้นตามลำดับ...”

“...ผมว่าคีนะ เป็นอานิสงส์ของความเป็นชายแดน ที่ส่งเสริมให้มุกดาหารมีเศรษฐกิจดี เพราะการค้าขาย นับตั้งแต่ร้านอาหาร ร้านค้าสิ่งของต่างๆ สถานที่บริการ และที่สำคัญคือตลาดอินโดจีน... วันหยุดเสาร์อาทิตย์ หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ คนจะมาซื้อของกันมาก สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มาจากเวียดนามและจีน ...”

ตลาดอินโดจีนแหล่งค้าขายสำคัญของเมืองมุกดาหาร

3.1 ตลาดอินโดจีน : ความสัมพันธ์บนพื้นที่ผลประโยชน์

ตลาดอินโดจีนตั้งอยู่บนชายโขง ใกล้เคียงผ่านแดนถาวรและท่าเรือข้ามฟาก เขตเทศบาลเมืองจังหวัดมุกดาหาร เป็นพื้นที่ที่มีระยะทางยาวเลียบริมฝั่งแม่น้ำโขงประมาณกว่าหนึ่งกิโลเมตร ตั้งแต่ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง หรือหน้าบริเวณวัดศรีมงคลใต้ จนถึงบริเวณหน้าวัดศรีสุมงคล มีร้านค้าทั้งถาวรและชั่วคราวตั้งอยู่ข้างถนนและในชั้นใต้ดินตึกริมฝั่งโขงอีกด้วย สินค้าที่ขายมีมากมายหลายชนิด มีทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าในท้องถิ่นประเทศไทย สินค้าจากต่างประเทศ เช่น จากประเทศจีน เวียดนาม และลาว

3.1.1 พัฒนาการของตลาดอินโดจีน

นายเกษม แซ่หลิว พ่อค้าขายอาหารและเครื่องคืมในตลาดอินโดจีน วัย 48 ปี เป็นชาวจังหวัดสงขลาแต่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองมุกดาหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 สร้างครอบครัวมั่นคงอยู่กับภรรยาและบุตรในชุมชนศรีมงคลยอดแก้ว ประกอบอาชีพค้าขายอยู่ในตลาดอินโดจีนมาเป็นเวลาสามสิบกว่าปีแล้ว ด้วยประสบการณ์การค้าขาย ความคล่องแคล่ว และบุคลิกที่มีมนุษยสัมพันธ์มี

น้ำใจต่อผู้คนในชุมชนและคนทั่วไป เขาจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นประธานชุมชนศรีมงคลยอดแก้ว ซึ่งนับเป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางของตลาดอินโดจีน

นายเกษม กล่าวถึง ความเป็นมาของการค้าขายในตลาดอินโดจีนอย่างคล่องแคล่วว่า

“ในระแวกเริ่มแรกของตลาดอินโดจีน มีชาวบ้านนำสินค้าเล็กๆ น้อยๆ เบ็ดเตล็ดทั่วไปมาค้าขายภายในบริเวณวัดศรีมงคลใต้ และวัดศรีมงคลยอดแก้ว ลูกค้าก็เป็นคนในชุมชนและคนที่มาทำบุญที่วัด ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 เทศบาลเมืองมุกดาหารและคณะกรรมการวัดศรีมงคลใต้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านนำหมูขอส แหนมหมู อาหารขึ้นชื่อของจังหวัดมุกดาหาร และสินค้าที่ผลิตในครัวเรือนมาขายแก่นักท่องเที่ยว ตลาดจึงมีสินค้าหลากหลายจากความคิดสร้างสรรค์และการแข่งขันของพ่อค้า ทำให้เกิดสินค้าหลากหลายน่าสนใจ ประกอบกับคนที่มาทำบุญในวัด และงานประเพณีต่างๆ มีมากขึ้น พ่อค้าแม่ค้าก็เพิ่มการแข่งขันทางการค้ามากขึ้น เริ่มนำสินค้าแปลกๆ จากเวียดนาม ลาว เข้ามาขาย ที่แปลกใหม่และสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยวและคนทั่วไปในสมัยหลังสงครามอินโดจีนก็คือ กาละมังที่ทำมาจากปีกเครื่องบิน นับเป็นสินค้าที่คนให้ความสนใจมาก ใครมาที่มุกดาหารต้องมาซื้อกาละมังปีกเครื่องบิน รวมทั้งเครื่องเซรามิกจากประเทศเวียดนามอีกด้วย...”

คุณเกษมเล่าเรื่องความเป็นมาของตลาดอินโดจีนด้วยภาษาไทยที่มีสำเนียงชาวใต้เล็กน้อย เขาอารมณ์ดี เมื่อเล่าถึงสภาพการค้าขายซึ่งเป็นประสบการณ์ของชีวิตในอดีต และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เขาได้อย่างเขาตัดสินใจสร้างหลักฐานชีวิตครอบครัวอยู่ที่จังหวัดมุกดาหาร

“...ตลาดชายแดนแห่งนี้เริ่มได้รับความสนใจ เมื่อคนมาซื้อขายกันมากขึ้น พื้นที่การค้าขายในบริเวณวัดศรีมงคลใต้ วัดศรีมงคลยอดแก้วก็แคบลง พ่อค้าแม่ค้ารวมทั้งผู้ซื้อสร้างความสกปรกให้บริเวณวัด สร้างความวุ่นวายภายในวัด พ่อค้าแม่ค้าทั้งหลายจึงพากันออกมาขายนอกวัดแต่ก็ยังเป็นแถวหน้าวัดข้างวัด ริมถนนสำราญชายโขงเช่นทุกวันนี้ ...ระยะนั้นก็เริ่มเรียกตลาดอินโดจีน เพราะมีสินค้าจากลาว เวียดนามรวมทั้งจากจีนมาขายกันมาก นับว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ได้รับความสนใจ ตลาดขยายใหญ่ขึ้นมีสินค้าหลากหลายมากขึ้น ...”

“...หลังการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจ เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ในปี 2535 สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย จึงมีการก่อสร้างตึกแถวตามถนนสำราญชายโขงให้เช่าค้าขาย ปรับภูมิทัศน์ริมฝั่งโขงให้น่าสนใจ จัดระเบียบร้านค้าให้ผู้มาซื้อสินค้าได้รับความสะดวก เป็นที่นิยมมาซื้อหาสินค้าและมาท่องเที่ยวกันมาก ...”

“... แต่ปีนี้ ก่อนข้างซบเซา พ่อค้าแม่ค้าบ่นขายไม่ค่อยดี ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำทั่วไปก็ส่งผลมาที่นี้ด้วย ช่วงที่ผ่านมามันเป็นฤดูฝน พวกผู้ซื้อข้าวนี้ก็สำคัญออกข้าวพายุเข้า น้ำท่วมถล่มมุกดาหาร คนก็ไม่มากันแล้ว ตามปกติฤดูฝนคนก็ไม่ค่อยเที่ยวกันอยู่แล้วยิ่งมาเจอข้าวพายุ น้ำท่วมอีกยิ่งไม่มากันใหญ่... ออกข้าวก็อย่าให้มันน่ากลัวเกินความจริงเลย เราก็พยายามช่วยกันหลายๆ ฝ่ายแต่ก็ยังไม่ค่อยกระเตื้องขึ้น เดี่ยวหมดฤดูฝนก็คงจะดีขึ้นบ้างมั้ง ...”

คนภาคใต้ใช้ชีวิตพ่อค้าอยู่ในมุกดาหารเป็นระยะเวลายาวนานคนหนึ่งในตลาดอินโดจีนฝากข้อคิดและทิ้งท้ายการสนทนาอย่างมีความหวัง

สินค้าในตลาดอินโดจีนส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากประเทศเวียดนามและจีน ประเภทอาหารขนม เครื่องดื่ม ผลไม้ กระจุกเตียม เครื่องแต่งกาย นาฬิกา เครื่องประดับ ผ้าห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า ของเล่นสำหรับเด็ก เป็นต้น สินค้าจากฝั่งลาวส่วนใหญ่เป็นสมุนไพร ของป่า ซึ่งในปัจจุบันก็จะมี การห้ามนำของป่าบางอย่างเข้ามาขาย แต่ก็ยังมีวางขายอยู่บางประเภท บางเวลาเช่น ต้นไม้ประดับกล้วยไม้ เป็นต้น ส่วนสินค้าไทยก็จะเป็นสินค้าท้องถิ่น และอาหารพื้นเมือง รวมทั้งมีร้านอาหารที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงมากมาย มีทั้งร้านเล็กร้านใหญ่ถาวรที่จัดตกแต่งร้านอย่างสวยงามให้บริการขายแก่ผู้มาซื้อสินค้าในตลาดอินโดจีนและนักท่องเที่ยวทั่วไป

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็จะเป็นชาวไทยต่างจังหวัดที่มาซื้อสินค้าในราคาขายส่งนำไปขายต่อหรือซื้อของฝากญาติมิตร เพราะสินค้าที่นี้เป็นสินค้าที่มาจากเวียดนาม จีนและลาวโดยตรง แม้แต่นักท่องเที่ยวที่ข้ามไปเที่ยวเวียดนามกลับมาถึงมุกดาหารก็ยังแวะมาซื้อสินค้าที่ตลาดอินโดจีน ดังเช่นครอบครัวนักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียครอบครัวหนึ่ง มาจากกรุงเทพฯ ข้ามไปเที่ยวเวียดนามกลับมาถึงประเทศไทยแวะมาซื้อของที่ระลึกในตลาดอินโดจีน ซั้อร์มและหมวกของชาวเวียดนามกลับไปเป็นที่ระลึกโดยไม่ต้องซื้อมาจากเวียดนามเพราะราคาเท่ากับซื้อที่ประเทศเวียดนาม ตลาดอินโดจีนจึงเป็นตลาดที่ย่อระยะทางของสินค้าจากลาว เวียดนาม และจีนให้ผู้ซื้อเข้าถึงและเลือกซื้อได้ง่ายโดยไม่ต้องเสียค่าเดินทางไปต่างประเทศ

บริเวณชุมชนศรีบุญเรือง ชุมชนศรียอดแก้ว และชุมชนไชยมงคลจึงเป็นชุมชนการค้าที่แออัดผู้คนหลากหลายมีปฏิสัมพันธ์กันหลายรูปแบบ เต็มไปด้วยผลประโยชน์ เป็นพื้นที่ทำมาหากินของชาวมุกดาหารชุมชนดั้งเดิม และพ่อค้าแม่ค้าต่างจังหวัดต่างแดน เช่น แม่ค้าขายล็อตเตอรี่จากจังหวัดเลย แม่ค้าขายกล้วยไม้จากลาว แม่ค้าขายสมุนไพรชาวม้งจากเวียงจันทน์ พ่อค้าแม่ค้าขายเครื่องเงินเครื่องไฟฟ้า ขายอาหารแห้งจากเวียดนาม รวมทั้งพ่อค้าแม่ค้าที่ขายอาหารและน้ำดื่มให้กับผู้ซื้อสินค้าและนักท่องเที่ยว ในวันงานเทศกาลประเพณีบางงานเช่น งานวันแข่งเรือออกพรรษาก็มีข้างเรือรถถูกพามาหากินในตลาดอินโดจีนเช่นกัน

คุณบรรจง ธรรมชอบ ประธานชุมชนศรีบุญเรือง และประธานชมรมตลาดอินโดจีนหนุ่มใหญ่ วัย 51 ปี เชื้อสายจีน เดิมนามสกุล แซ่หู่ บิดาเป็นชาวจีน มารดาเป็นชาวไทย ภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ จังหวัดยโสธร เข้ามาค้าขายและตั้งครอบครัวอยู่ในจังหวัดมุกดาหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เล่าเรื่องชีวิต ครอบครัวบิดามารดาที่ตัดสินใจมาอยู่ที่มุกดาหารว่า

“เตี้ยว่าจังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดชายแดนที่มีการค้าขายเจริญหากินง่าย รับสินค้าจาก ลาวจากเวียตนามมาขายได้ ... เมื่อมาอยู่ใหม่ๆ พ่อ-แม่ทำการค้าขายข้ามแดนไปมาไทย-ลาว รับ เหล็ก ทองแดง กระจกแก้วควายจากฝั่งลาวมาขายในไทย แล้วก็เอาผัก พริกแห้งจากไทยไปขาย ในลาว เมื่อก่อนการค้าขายข้ามไปมาอย่าเสรี สมัยก่อนสะพานนะเขตฝั่งโน้นเขาเจริญมาก ผมข้ามบ่อยๆ ไปพระธาตุอิงฮัง ตลาดสิงคโปร์ ไปเที่ยวบ้างไปจีบสาวลาวบ้าง ฮ่า ฮ่า...”

นายบรรจงหัวเราะอย่างอารมณ์ดีเมื่อเล่าประสบการณ์เรื่องราวในอดีต

“... เมื่อผมมีครอบครัวก็ค้าขายเหมือนพ่อ รับผ้าจากลาวจากเวียตนามมาขายในบริเวณ วัดศรีบุญเรืองได้หลายปี ร่วมบุกเบิกการค้าขายในบริเวณริมฝั่งโขงร่วมกับพ่อค้าแม่ค้าแถวนี้มา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ถึงปี พ.ศ. 2535 พัฒนามาเรื่อยๆ จนกลายเป็นตลาดอินโดจีนในปัจจุบัน...”

“... ต่อมาผ้าเริ่มขายไม่ค่อยดี เพราะปัจจุบันคนนิยมเสื้อผ้าสำเร็จรูป ผมจึงหันมาขายแผ่น ซีดีเพลง ภาพยนตร์ ขนหมกินเล่นต่างๆ วันเสาร์อาทิตย์ขายดี คนมามาก แต่ตั้งแต่สร้างสะพาน การค้าขายในตลาดอินโดจีนก็เริ่มซบเซา คนจะมากเฉพาะวันหยุดเทศกาลต่างๆ เท่านั้น เช่น งานแข่งเรือ งานไหว้ธาตุพนม คนที่ผ่านไปไหว้พระธาตุพนมเขาจะเลยมาแวะมาเที่ยวที่ มุกดาหาร แล้วก็มาซื้อของที่ตลาดอินโดจีน ช่วงนั้นจะขายดี ...”

3.1.2 ความขัดแย้งในตลาดอินโดจีน

เมื่องานประเพณีมัสการพระธาตุพนม ในระหว่างวันที่ 2-10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ที่จังหวัดนครพนม ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดมุกดาหาร และห่างจากตัวเมืองมุกดาหารเพียง ห้าสิบกิโลเมตร พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางไปนมัสการพระธาตุพนมแล้วก็มักจะ แวะมาเที่ยวตลาดอินโดจีนที่มุกดาหารเป็นประจำ ทุกปีที่ผ่านมาพ่อค้าแม่ค้าก็จะได้ออกาสขายสินค้ามี รายได้ดีในช่วงระยะเวลานี้เป็นส่วนใหญ่ แต่ในปี พ.ศ. 2552 นี้ เกิดกรณีขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม พ่อค้าแม่ค้าในตลาดมีการร้องเรียนต่อทางราชการซึ่งส่งผลให้ทางราชการไม่อนุญาตให้พ่อค้าแม่ค้า ส่วนหนึ่งค้าขายในช่วงเทศกาลงานนมัสการพระธาตุพนม ทำให้พ่อค้าแม่ค้าที่ถูกห้ามขายดังกล่าวไม่

พอใจรวมตัวกันเพื่อขอให้มีการค้าขายตามปกติ นายบรรจง ธรรมชอบ ซึ่งเป็นแกนนำพ่อค้าแม่ค้าและผู้ประกอบการค้าในตลาดอินโดจีนได้เล่าถึงสภาพปัญหาการค้าขายในเทศบาลดังกล่าวที่ตลาดอินโดจีนว่า

“... พ่อค้าแม่ค้าในตลาดอินโดจีนเขาเคยค้าขายกันในช่วงงานนมัสการพระธาตุพนมมานานนับยี่สิบกว่าปีแล้ว แต่ปีนี้ทางการไม่อนุญาตให้ขาย ด้วยเหตุที่มีการร้องเรียนของกลุ่มพ่อค้าบางกลุ่มทำให้พ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่เดือดร้อน ต้องขอความอนุเคราะห์กับทางเทศบาล เนื่องจากลงทุนจัดเตรียมสินค้าที่จะขายในงานนมัสการพระธาตุพนมไว้แล้ว บางคนก็ไปกู้หนี้ยืมสินเข้ามาเพื่อหวังว่างานนี้คงขายได้กำไรพอลืมตาอ้าปากบ้างและเขาก็ขายกันมานานแล้ว เช่น ป้าติ่ม อายุห้าสิบแปดปี ขยายขวาง สูงเนิน อายุหกสิบกว่าปีซึ่งเป็นแม่ค้าเก่าแก่ หาเลี้ยงครอบครัวมาตั้งแต่ตลาดอินโดจีนยังเป็นทางฝุ่น เขาก็ขายกันมาตลอด ปีนี้เทศบาลให้หยุดขายเพราะเหตุเรื่องร้องเรียนเล็กน้อย คิดว่าคงไม่ถูกต้องนัก ทั้งที่นโยบายของรัฐต้องการให้ทุกชุมชนรู้จักค้าขายทำมาหากิน แต่ระเบียบดังกล่าวทำให้เขาขาดรายได้ในช่วงที่ควรจะได้ นับว่าไม่ส่งเสริมตามนโยบายพวกเราไม่มีเงินหมุนเวียนทำให้เกิดหนี้สิน เรื่องการค้าขายเสริ่งง่าย ๆ อย่างนี้ทำไมทำให้เป็นเรื่องวุ่นวายช่วงนี้พวกเราควรเร่งหาเงินเข้าจังหวัดเราให้มากเข้าไว้ ไม่ใช่มาคอยทะเลาะกันเอง ...”

นายบรรจงเล่าถึงปัญหาในตลาดอินโดจีนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งต่อมาก็ได้รับการประนีประนอมจากทางเทศบาลขอให้บรรดาพ่อค้าแม่ค้าทำหนังสือพร้อมหลักฐานแจ้งกับทางการเพื่อขอผ่อนผันในช่วงงานนมัสการพระธาตุพนม เทศบาลและชุมชนก็ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้สามารถค้าขายและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนทุกฝ่ายที่อาศัยพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ทำมาหากินสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหาความขัดแย้งของพ่อค้าแม่ค้าสองกลุ่ม เรื่องพื้นที่การค้าขายในตลาดอินโดจีน ซึ่งจัดพื้นที่สำหรับค้าขายเป็นร้านค้าหรือแผงลอยเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือกลุ่มร้านค้าริมถนนสำราญชายโขงทั้งสองฝั่งถนน และกลุ่มร้านค้าบริเวณพื้นที่ชั้นล่างถนนติดกับริมฝั่งแม่น้ำโขง กลุ่มร้านค้าที่อยู่ชั้นบนคือบริเวณสองฟากถนนมีกำหนดให้ค้าขายได้เฉพาะในวันหยุดราชการเสาร์-อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์เท่านั้น ส่วนร้านค้าที่เป็นชั้นใต้ดินหรือชั้นล่างริมฝั่งแม่น้ำสามารถขายได้ทุกวัน ซึ่งพ่อค้าแม่ค้าทั้งสองกลุ่มก็อยากได้รับสิทธิในการค้าขายอย่างเสมอภาคกัน รวมทั้งการกำหนดเวลาในการค้าขายและพื้นที่ในการค้าด้วย ความขัดแย้งดังกล่าวกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าก็พยายามแก้ไขปัญหาเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเองและการค้าขายร่วมกัน แต่ก็ยังคงมีปัญหาความขัดแย้งเช่นนี้เกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวเวียดนามและชาวไทย

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว นอกจากปัญหาความขัดแย้งในการจัดระบบการค้าขายและผลประโยชน์แล้ว เสี่ยงซบเซิบการแบ่งแยกทางชาติพันธุ์ก็มีส่วนสำคัญ ระหว่าง คนญวนและคนไทย เช่น ...ญวนมันเห็นแก่ตัว มันไม่เห็นใจคนอื่น... คนญวนก็ร่ำรวย คนไทยก็จนอยู่อย่างนี้ ...คนไทยเห็นแก่ตัว ไม่แบ่งปันคนอื่น... เป็นต้น ปัญหาพ่อค้าแม่ค้าระหว่างชาวเวียดนามกับชาวไทย จึงเป็นสิ่งที่รัฐไม่ควรมองข้าม การกำหนดนโยบายในการค้าจึงควรให้เกิดความยุติธรรมด้วยกันทั้งสองฝ่าย

3.1.3 ความหลากหลาย : เส้นแห่งตลาดอินโดจีน

แม้จะมีปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดอินโดจีน แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของกลุ่มผู้ขายก็เป็นเส้นและสร้างสีสันให้กับตลาดอินโดจีนให้มีความน่าสนใจ เพราะผู้ซื้อที่มีค่านิยมในการบริโภคสินค้าจากต่างประเทศก็จะนิยมซื้อสินค้าจากผู้ขายที่เป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผลิตสินค้านั้นหรือนำสินค้านั้นมาขาย ซึ่งมีหลากหลายทั้งไทย ลาว จีน เวียดนาม ชาวจีนส่วนใหญ่จะอยู่อาคารพาณิชย์เป็นร้านใหญ่ๆ ชาวเวียดนามจะเช่าที่หรือเช่าบ้านคนไทยเป็นร้านขายสินค้าที่ไม่ใหญ่มาก ส่วนชาวลาวจะขายตามแผงลอยชั่วคราวขายเสื้อผ้า ขายสมุนไพร กล้วยไม้ของป่าในสมัยก่อนจะมีการค้าขายสัตว์ป่าด้วยแต่ปัจจุบันทางราชการก็มีกฎระเบียบห้ามนำของป่ามาค้าขาย คนลาวส่วนใหญ่จะมารับจ้างในร้านค้าใหญ่ๆ หรือร้านค้ารายย่อยที่มาค้าขายเองก็มาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน นำสินค้าจากเวียงจันทน์มาขาย เช่น แม่ค้าขายสมุนไพร สาวลาวชาวม้ง 2 คนมาจากนครหลวงเวียงจันทน์

ไหมวื้อ และปาลอ เล่าเรื่องการเข้ามาค้าขายในตลาดอินโดจีน เมืองมุกดาหารด้วยภาษาลาว กระท้อนกระแท่นสรุปได้ว่า เธอเลือกมาค้าขายที่มุกดาหารเพราะตลาดที่หนองคายมีคนลาวนำสมุนไพรมาขายมาก ญาติพี่น้องชาวลาวของเธอที่มาค้าขายก่อน บอกเธอว่าที่มุกดาหารมีแม่ค้าขายสมุนไพรไม่มากนัก เธอจึงมาเช่าบ้านอยู่กับชาวลาวที่นับถือกันเป็นพี่น้องซึ่งมาอยู่ก่อนเธอหลายเดือนแล้ว บ้านที่เขาเช่าอยู่เป็นบ้านของคนไทยในชุมชนศรีบุญเรืองนั่นเอง เวลาเธอมาขายสมุนไพรในตลาดอินโดจีนเธอจะแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายของหญิงสาวชาวม้งเพราะทำให้ขายสมุนไพรและเครื่องประดับต่างๆ ได้ดีกว่าแต่งกายด้วยเสื้อผ้าธรรมดาโดยทั่วไป ซึ่งผู้ซื้อก็จะให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายและเลือกซื้อสินค้าเหล่านี้จากผู้ขายที่แต่งกายแบบชาวเขาหรือชาวลาว

ในขณะที่เดียวกันก็มีแม่ค้าบางส่วนที่แต่งกายเลียนแบบชาวเขาและชาวลาว โดยหวังจะขายสินค้าในลักษณะเดียวกันให้ได้มาก แต่เมื่อพูดคุยกันไปนานๆ หลายประโยชน์หลายข้อความก็จะทราบได้ว่าภาษาที่ใช้พูดจากันไม่ใช่ภาษาของชาวลาวหรือชาวเขา ซึ่งแม่ค้าเหล่านั้นก็จะหัวเราะแล้วก็ยอมรับว่าเป็นคนไทยที่ซื้อสินค้ามาจากลาวจริงแต่ต้องการขายให้ได้มากจึงแต่งกายเป็นชาวเขาบ้างคนลาวบ้างมานั่งขาย สินค้าซึ่งเป็นของป่าบางประเภทก็เป็นสินค้าที่มาจากป่าในจังหวัดมุกดาหาร

นั่นเอง แต่เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของสินค้า ผู้ชายก็จะบอกว่านำมาจากประเทศลาว เช่น ก๊วยไม้ป่า ต้นไม้ป่าบางชนิด เป็นต้น นับเป็นกลวิธีหนึ่งของผู้ค้าในตลาดอินโดจีน

การสร้างความสำเร็จจากกลวิธีการค้าขายของพ่อค้าแม่ค้าในตลาดอินโดจีน ประเภทของป่า เครื่องประดับเงิน รวมทั้งเสื้อผ้าถุงย่ามชาวเขาชาวลาวย่างต่างๆ ผู้ชายต้องเป็นชาวเขาหรือชาวลาวยามาขาย ส่วนอาหารเวียดนามประเภทหมูยอ หมูหยองผู้ชายจะต้องเป็นชาวเวียดนามจึงจะได้หมูยอที่อร่อย ดังนั้น แก้ว สาวไทยรูปร่างท้วมผิวขาวอายุ 28 ปี ด้วยรูปร่างหน้าตาคล้ายสาวชาวเวียดนาม แก้วจึงรับหมูยอจากร้านของชาวเวียดนามมาตั้งขายในตลาดอินโดจีน ผู้ซื้อส่วนใหญ่ก็มักคิดว่าเธอเป็นสาวชาวญวนหรือเวียดนามขายอาหารเวียดนาม แก้วเล่าว่า มันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ขายหมูยอได้ดี เพราะเขาคิดว่าเราเป็นคนเวียดนามหมูยอเป็นอาหารของชาวเวียดนาม แต่เราก็ไปรับมาจากร้านของชาวเวียดนามจริง

“...พุดง่าย ๆ เราก็เป็นลูกจ้างเขา ขายให้เขานั้นแหละ ชาวญวนส่วนใหญ่เป็นพ่อค้ารวย ๆ กันทั้งนั้น เขาขยันที่ ทำงานกับเขาต้องว่องไว มัวยึดขาดเขาก็ไม่จ้าง เขาจึงรวย ส่วนลูกจ้างคนไทยอย่างเราก็คงจนอยู่ ...ถ้ามาซื้อหมูยอต้องซื้อจาก แก้วประตูกะนะพี่ รับรองหมูยอจากร้านของชาวญวนแท้ ๆ...”

3.1.3 เครือข่ายความสัมพันธ์การค้าและบริการ

เส้นห้ของสินค้าในตลาดอินโดจีนส่วนหนึ่งก็คือ สินค้าที่หลากหลาย ผู้ชายต่างชนชาติต่างเผ่าพันธุ์ แม้จะมีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในบางขณะ แต่เขาเหล่านั้นก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้วยผลประโยชน์ร่วมกันเกี่ยวโยงเป็นเครือข่ายซึ่งไม่เพียงแต่พ่อค้าแม่ค้าในตลาดอินโดจีนเท่านั้น ความสัมพันธ์บนผลประโยชน์จากการค้าบริการยังโยงใยไปถึงผู้ขายบริการอื่นๆ อีกด้วย

นายขุน บุญไชยา วัย 57 ปี อาศัยอยู่กับภรรยาที่บ้านบางทรายใหญ่ ห่างจากเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 6-7 กิโลเมตร อาชีพเป็นเกษตรกรทำนา เวลาว่างจากฤดูทำนาก็จะมาขับสามล้อรับจ้างที่ทำเรือข้ามฟาก ดำเนินตรวจคนเข้าเมืองมุกดาหาร ซึ่งทำเช่นนี้มาเป็นเวลา 24 ปีแล้ว เขาเล่าว่าคนในหมู่บ้านบางทรายใหญ่หลายคนเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ แต่เขาไม่ไปเพราะเห็นว่ามารับจ้างขับสามล้อในเมืองมุกดาหารดีกว่า โดยเฉพาะที่ทำเรือข้ามฟากและตลาดอินโดจีนมีกิจการค้าขายมากนักท่องเที่ยวก็มาเที่ยวกันเสมอ การรับจ้างขับสามล้อขนส่งสินค้าและส่งคนโดยสารนักท่องเที่ยว น่าจะทำได้ดี สะสมรายได้ไว้เลี้ยงตนเองเมื่อทำงานไม่ไหวเพราะเขาไม่มีลูก และที่สำคัญเขาได้อยู่ที่บ้านตนเองกับภรรยาไม่ต้องไปไกลบ้านเข้าไปแออัดกันอยู่ในกรุงเทพฯ เขาเล่าถึงการขับสามล้อรับจ้างที่ทำเรือข้ามฟาก และที่ตลาดอินโดจีนว่า

“...เป็นสามล้อประจำที่ด่านนี้ รับส่งผู้โดยสารตามที่เขาจะมาว่าจ้าง ร่วมกับเพื่อนสามล้ออีกหลายคน โดยจะเรียงลำดับกันตามคิวที่จัดไว้ และจะขนส่งสินค้าจากผู้ว่าจ้างประจำ โดยให้คอยรับ-ส่งสินค้าจากเรือข้ามฟาก ซึ่งก็จะมีกรรมกรขนสินค้าขึ้น-ลงเรือประจำที่ทำเรืออีกต่างหาก เจ้าใครเจ้ามัน บางครั้งจะมีนอกเหนือจากงานประจำ ผู้ว่าจ้างจะโทรศัพท์ให้ไปรับหรือส่งสินค้าอื่นๆ จากที่เคยขนส่งประจำก็ได้ ส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้าชาวจีน เวียดนาม สินค้าส่วนใหญ่เป็นเครื่องอุปโภคบริโภคทั่วไป นำไปส่งที่ตลาดอินโดจีนและในตลาดสดมุกดาหาร ...”

“...ส่วนพ่อค้าแม่ค้าเจ้าประจำที่ข้ามไปมาค้าขายที่ฝั่งลาว ส่วนใหญ่จะเป็นแม่ค้ารายย่อย ซื้อขายสินค้าบริโภคในชีวิตประจำวัน แม่ค้าจากฝั่งลาวจะเข้าไปซื้อสินค้าที่ในตลาดสดเมืองมุกดาหารเอาไปขายที่ฝั่งลาว ก็จะมีรู้จักกันดีไม่เคยคิดว่าเขาเป็นคนต่างประเทศต่างเชื้อชาติกันกับเรา พวกที่พูดภาษาเดียวกันเข้าใจกัน ...”

“... รายได้จากการรับจ้างขับสามล้อก็แล้วแต่ บางวันก็รายได้ดี บางวันก็ไม่ค่อยมีงานเฉลี่ยวันละประมาณ 200 – 400 บาท พออยู่ได้ก็ไม่เดือดร้อน ...รับจ้างที่นั่นนานแล้ว เป็นเมืองชายแดนก็ไม่แปลกอะไร เราอยู่มานานฝั่งโน้นฝั่งนี้ก็คล้ายกันทำมาหากินด้วยกัน ไม่น่าจะแบ่งเขาแบ่งเรานะ แต่คนอื่นที่มาจากต่างถิ่นต่างจังหวัดเขาก็ดูตื่นตื้น ว่าเป็นเมืองที่ติดต่อกับต่างประเทศ สิ้นสุดเขตแดนไทยอย่างนี้ ก็ดีถ้ามีนักท่องเที่ยวมากๆ เราก็จะได้มีรายได้ดีไปด้วย...”

การส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนจึงเป็นผลดีสำหรับคนในชุมชนชายแดนที่ไม่ต้องพากันอพยพไปหางานทำในกรุงเทพฯ และปรับเปลี่ยนทัศนคติในการที่ต้องไปทำงานหาเงินในเมืองหลวงเท่านั้น

3.1.4 ถนนคนเดินริมฝั่งโขง : กลวิธีส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยว

พื้นที่บนถนนสำราญชายโขงบริเวณตลาดอินโดจีนริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นพื้นที่ที่ชาวมุกดาหารและพ่อค้าแม่ค้าจากต่างเมืองใช้เป็นที่พักผ่อนอาชีพค้าขายทั้งถาวรและชั่วคราวดังกล่าว แต่การค้าขายที่นี้ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นหรือสร้างรายได้ได้อย่างมั่นคง เพราะในบางระยะเวลาที่ประสบปัญหาการค้าขายที่ไม่คล่องตัว ขายไม่ได้ ขาดทุน ชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในบริเวณนี้ก็พยายามหาแนวทางที่จะทำให้ตลาดอินโดจีนเป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวและซื้อสินค้าให้มากขึ้น แนวทางหนึ่งที่ชาวมุขชนร่วมคิดร่วมทำและเสนอหน่วยงานทางราชการให้สนับสนุนซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากเทศบาลเมืองมุกดาหารจัดทำโครงการ “ถนนคนเดินริมฝั่งโขง”

การจัดพื้นที่เพื่อทำเป็นเส้นทางค้าขายที่ถนนสำราญชายโขงตลาดอินโดจีน ช่วงระหว่าง

ศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้องหรือที่หน้าวัดศรีมงคลใต้ไปถึงหน้าบริเวณวัดศรีสุมังค์ ระยะทางประมาณ 1,000 เมตร โดยจัดให้มีการค้าขายในเวลากลางวันเริ่มตั้งแต่ 18.00 – 22.00 น. ของทุกคืนวันศุกร์ วันเสาร์และวันอาทิตย์เป็นประจำ มีการจำหน่ายสินค้าทั่วไปและโดยเฉพาะจะส่งเสริมสินค้าของกลุ่มแม่บ้านและประชาชนในชุมชนในทุกท้องถิ่น เป็นการหารายได้เสริมในช่วงเลิกงานปกติ และเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวและผู้คนที่ทั่วไปก็จัดให้มีกิจกรรมการแสดงศิลปะท้องถิ่น ของชนพื้นเมืองแปดเผ่าในจังหวัดมุกดาหาร การแสดงหมอลำ ผญา และการแสดงศิลปวัฒนธรรม อื่นๆ จากหน่วยงานและนักเรียนโรงเรียนต่างๆ มาร่วมสร้างความสนใจให้ถนนคนเดินริมฝั่งแม่น้ำโขง ในช่วงเวลาหยุดพักผ่อน

โครงการถนนคนเดินริมฝั่งโขงได้รับความสนใจในช่วงระยะเวลาหนึ่งคือ ในช่วงฤดูหนาว และต้นฤดูร้อน เมื่อเริ่มเข้าสู่ฤดูฝนพายุฝนกระหน่ำทำให้โครงการนี้ล้มเลิกไป จะมีการจัดกิจกรรมนี้ ในบางช่วงระยะเวลาเท่านั้นเช่น ในงานประเพณีสงกรานต์ งานออกพรรษา งานวันสำคัญต่างๆ หรือ งานที่หน่วยราชการ เอกชนจัดขึ้นเฉพาะกิจ ชาวชุมชนก็จะนำสินค้ามาวางขายตามเทศกาลงานที่จัด ขึ้น และในบางโอกาสสถานที่แห่งนี้ยังเป็นเวทีสำหรับการระดมคนเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองอีกด้วย ทำให้ถนนสำราญชายโขงก็ถูกปิดด้วยผู้คนในยามค่ำคืนในบางช่วงระยะเวลา

พ่อค้าแม่ค้าหลายคนอยากให้มีการสนับสนุนการค้าขายดังกล่าวกันอย่างจริงจัง จัดให้มี กิจกรรมอย่างเสมอต้นเสมอปลายไม่ใช่เพียงฤดูกาลใดฤดูกาลหนึ่งเท่านั้น การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและแพร่หลายจะช่วยได้มากเพราะสถานที่และบรรยากาศริมฝั่งโขงของชายแดนแห่งนี้ สวยงามและมีความเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของผู้คนใน ชุมชนดีขึ้นอีกด้วย

3.1.5 สินค้าหนีภาษี : บรรยากาศที่มีรสชาดของพื้นที่ชายแดน

การขนส่งสินค้าข้ามแดนไทย-ลาวนั้น นอกจากจะขนส่งกันในบริเวณท่าเรือข้ามฟากของ เทศบาลที่จุดผ่านแดน ซึ่งต้องเสียค่าขนส่งและเสียภาษีให้รัฐจำนวนหนึ่ง ทำให้ผลกำไรลดน้อยลง กว่าที่ควรจะได้ ทำให้สินค้านำเข้าแพงขายไม่ค่อยได้ เพราะผู้บริโภคต้องการซื้อสิ่งของในราคาถูก ที่บริเวณชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงจุดอื่นๆ ที่ไม่ใช่จุดผ่านแดนจึงมีการขนส่งสินค้าที่ไม่ต้องเสียภาษี และค่าผ่านแดนมากมายหลายแห่ง ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนของสินค้า และสามารถขายสินค้าได้ในราคา ไม่แพงนัก การค่านอกระบบหรือการขนส่งสินค้าหนีภาษี สินค้าเถื่อนจึงมีมากในบริเวณชายแดน ซึ่ง ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลคนหนึ่งกล่าววว่า

“... บรรยากาศชายแดนถ้าไม่มีการค่านอกระบบ หรือการขนส่งสินค้าหนีภาษีก็ไม่มี รสชาด... มีชายแดนที่ไหนก็มีของหนีภาษีที่นั่น ต้นทุนสินค้าบางอย่างมันก็แพง ต้องมาเสีย

ภาษีอีก ราคาสินค้าก็สูงแล้วใครเขาจะมาซื้อ ถ้าไม่ให้มีของหนีภาษีก็อย่าเก็บภาษีแพงซี
พ่อค้าแม่ค้าเขาจะได้กำไรเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเขาบ้าง ...”

การขนส่งสินค้าหนีภาษีบนพื้นที่ชายแดนในยามค่ำคืนจึงมีมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น
กระเทียมและสินค้าจากประเทศจีนและเวียดนาม ส่วนหนึ่งก็คือสินค้าที่วางขายในตลาดอินโดจีน
นั่นเอง การจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในบางครั้งก็เป็นการตัดทอนรายได้ของคนในชุมชน แต่เมื่อ
ปล่อยให้มีมากก็เป็นช่องทางของผู้ทุจริตที่นำสินค้าต้องห้าม รวมทั้งสิ่งเสพติดผิดกฎหมายเข้าประเทศ
เป็นภัยที่ร้ายแรงแก่ชาติบ้านเมือง บริเวณชายแดนบางจุดทางการจะมอบหมายให้ประชาชนชุมชนเป็น
ผู้ดูแล มีการกำหนดให้ข้ามฝั่งในยามค่ำคืนได้บ้างในบางกรณี เช่น คนลาวที่อยู่ฝั่งสะหวันนะเขตป่วย
ต้องการความช่วยเหลือ ต้องไปโรงพยาบาลด่วน หรือการขนส่งสินค้าที่จำเป็นบางประเภท ประชาชน
ชุมชนก็จะเป็นผู้พิจารณาให้ลงเรือข้ามไปมาได้ อำนาจในการข้ามพรมแดนส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับ
ประชาชนชุมชนที่มีหน้าที่ดูแลพื้นที่บริเวณที่อยู่ติดชายฝั่งแม่น้ำโขงในชุมชนแต่ละชุมชนอีกด้วย

บ้านที่มีพื้นที่อยู่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำโขงบางบ้านจึงเป็นสถานที่เทียบเรือข้ามฟากในกรณี
ฉุกเฉินที่ได้รับการอนุญาตจากประชาชน ขณะเดียวกันบางบ้านก็เป็นสถานที่เทียบเรือขนส่ง
สินค้าที่จำเป็น ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการลักลอบขนส่งสินค้าหนีภาษีที่ไม่มีการตรวจสอบ หรือการ
เพิกเฉยละเลยต่อการตรวจตราของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งที่เจตนาเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันและไม่เจตนา
เพราะไม่ทราบ เนื่องจากการลักลอบขนส่งสินค้าเหล่านี้กระทำอย่างปิดบังและระมัดระวัง ซึ่งจะ
ทราบกันเฉพาะในกลุ่มที่ทำงานร่วมกันเท่านั้น ซึ่งก็จะมีผลประโยชน์ร่วมกันเป็นขบวนการ มีผู้
ขนส่งสินค้ามาส่งให้ที่บ้านซึ่งเป็นท่าเทียบเรือ จากการสังเกตของผู้วิจัยจะเห็นว่าบ้านที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ
บางบ้านจะมีประตูบ้านเป็นประตูเหล็กอลูมิเนียมทึบดิ่งเปิดปิดขึ้นลง ใ้รถกระบะขนส่งสินค้าวิ่งเข้า
ออกได้สะดวก เมื่อรถวิ่งเข้าบ้านประตูทึบก็จะถูกดึงปิดลง คนภายนอกไม่สามารถเห็นการขนส่งสินค้า
ลงจากรถได้เลย สินค้าจะถูกลำเลียงเข้าไปเก็บไว้ในบ้านในเวลากลางวัน และถูกลำเลียงขนลงเรือส่ง
ข้ามฟากไปยังอีกฝั่งแม่น้ำตอนกลางคืน ในขณะเดียวกันเมื่อเรือแล่นกลับมายังฝั่งไทยก็จะขนสินค้า
จากฝั่งตรงข้ามกลับมาเพื่อจำหน่ายในประเทศไทยต่อไป โดยไม่ต้องผ่านด่านตรวจตราและเก็บภาษี
กลุ่มคนที่รับจ้างขนส่งสินค้ากลุ่มหนึ่งก็คือแรงงานต่างชาติ และคนอพยพชาวลาวที่เข้ามาอาศัยอยู่ใน
ประเทศไทย คนที่ไม่มีสัญชาติ จะมารับจ้างขนส่งสินค้าหนีภาษีในกรณีดังกล่าวเพราะค่าแรงงานไม่
แพงและมีความชำนาญในการหนีเอาตัวรอด เนื่องด้วยชีวิตส่วนตัวก็ต้องหลบซ่อนเพราะเป็นคนไร้
สัญชาติอยู่แล้ว เมื่อมีการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่จึงไม่สามารถจับกุมคนลักลอบขนส่งสินค้า
ได้ ทำให้การสืบสวนถึงเจ้าของกิจการต้นตอไม่พบ เงื่อนงำแห่งปัญหาดังกล่าวบางกรณีอาจทราบได้
ไม่ยากนักหากสืบสวนตรวจตราอย่างเข้มแข็ง แต่บางกรณีอาจซับซ้อนและถูกกดทับไว้ด้วยอิทธิพล

และอำนาจมืดที่เต็มไปด้วยผลประโยชน์มากมายที่ไม่อาจสืบสาวหาความจริงได้ บรรยากาศในพื้นที่ชายแดนจึงเต็มไปด้วยรสชาติที่หลากหลายซับซ้อนภายใต้อำนาจและอิทธิพลที่ไม่สามารถมองเห็น

3.2 การค้าและการท่องเที่ยวในเมืองโกสอนพมวิหาน

เมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขตนับเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่มีการค้าขายกันมาก นักลงทุนทั้งชาวลาว ชาวไทย ชาวจีน ชาวเวียดนาม และชาวต่างชาติอื่นๆ มาลงทุนค้าขายกันมาก ในเมืองโกสอนพมวิหานมีแหล่งการค้าที่สำคัญคือ ตลาดสิงคโปร์ ตั้งอยู่บนถนนศรีสว่างวงศ์ ตรงกันข้ามกับสถานีวิทยุกระจายเสียงสะหวันนะเขต เป็นตลาดใหญ่ที่สุดในแขวงสะหวันนะเขต เป็นแหล่งการค้าขายที่สำคัญ สาเหตุที่เรียกว่าตลาดสิงคโปร์เพราะ เมื่อเริ่มก่อสร้างตลาดประเทศสิงคโปร์ให้เงินช่วยเหลือในการก่อสร้าง ในตลาดมีสินค้านานาชนิดให้เลือกซื้อ ทั้งเครื่องอุปโภค บริโภค และเครื่องประดับมากมาย เครื่องใช้ไฟฟ้าจากประเทศจีน เครื่องมือก่อสร้าง อุปกรณ์ตกแต่งรถยนต์ เสื้อผ้า ทองคำเงินรูปพรรณสวยงามให้เลือกซื้อมากมาย นับเป็นตลาดสำคัญที่สร้างรายได้ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนแห่งนี้เป็นเมืองเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองหนึ่ง

3.2.1 กลวิธีการค้าของแม่ค้าชาวไทยในเมืองโกสอนพมวิหาน

นักลงทุนทั้งชาวลาว ชาวไทยและชาวเวียดนามเข้ามาลงทุนในเมืองนี้หลายคน รวมทั้งแม่ค้าพ่อค้ารายย่อยที่เข้ามาค้าขาย เช่น แม่ค้าชาวไทยคนหนึ่งที่มาฝั่งแม่น้ำโขงด้วยเรือข้ามฟากไปค้าขายที่เมืองโกสอนพมวิหานทุกวัน

นางทুম ชัยรัตน์ แม่ค้าชาวไทยวัย 52 ปี อาศัยอยู่ในชุมชนศรีบุญเรือง ข้ามไปค้าขายที่ฝั่งสะหวันนะเขต เมืองโกสอนพมวิหานทุกวัน เข้าไป เย็นกลับ สินค้าส่วนใหญ่ที่นำไปขายคือ อาหารทะเล พวกกอยแครง ปลาทุ ปลาหมึก เป็นต้น นางทุมเล่าให้ฟังขณะนั่งเรือข้ามฟากว่า

“ข้ามไปทุกวัน ใช้รถเข็นขายสินค้า เงินขายไปตามบ้านต่างๆ ในชุมชน ตอนแรกๆ ก็มีปัญหา ตำรวจเขาก็มาตรวจมาถามว่าข้ามมาถูกต้องหรือไม่ มีเอกสารอนุญาตหรือเปล่า เราทำเอกสารไปครบและถูกต้อง เลยไม่มีปัญหา”

เมื่อถามถึงกลวิธีการขายสินค้าให้กับชาวลาว นางทุมก็เล่าให้ฟังด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มด้วยความภาคภูมิใจว่า

“เวลาจะขายสิ่งของให้เขา ก็พยายามพูดคุยกับเขาด้วยดี เขาก็เข้าใจ เขาอยากได้สินค้าอะไรที่เราพอจะหาขายให้เขาได้ก็จะหาเอาไปขายให้เขาตามที่เขาสั่ง ส่วนใหญ่จะเป็นปลาทุ

หอยแครง นมเปรี้ยว ขนมน้ำแข็ง น้อยๆ ตอนนี่ก็ไม่มีปัญหาอะไร รู้จักกับเขาดี ขายหลายๆ อย่างก็จะได้กำไรดีกว่าขายที่ฝั่งไทย ราคาสินค้าจะแพงกว่าเล็กน้อย เราอาศัยว่าขายหลาย อย่างได้กำไรอย่างละเล็กละน้อยก็พอได้กำไรพอยู่พอกิน ...พูดภาษาเดียวกัน คุยกันรู้เรื่อง เราไม่ได้ทำอะไรผิด ไปค้าขายทุกวัน เขาอาศัยเรา เราก็อาศัยเขา ทำมาหากินกันไปสบาย สบาย...”

แม่ค้าชาวไทยกล่าวถึงวิถีชีวิตการค้าขายข้ามพรมแดนอันเป็นอาชีพหลัก สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวของเธอมาเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว เธอเน้นย้ำถึงการพึ่งพาอาศัยและการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน

การสร้างความสัมพันธ์บนพื้นที่ชายแดนของผู้คนสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมีวิถีแห่งความผูกพันมานาน ด้วยสภาพวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน การสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันจึงเป็นเรื่องปกติที่ไม่ได้สร้างปัญหาให้กับพวกเขา แม้จะมีเส้นแบ่งกีดกันความเป็นชาติมาขวางกั้นแต่เขาก็ยังติดต่อไปมา พึ่งพาอาศัยกันตามปกติ เมื่อชายแดนกลายเป็นเมืองท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของพวกเขา ยังช่วยส่งเสริมสร้างรายได้ให้กับพวกเขาอีกด้วย

จังหวัดมุกดาหารและแขวงสะหวันนะเขตเป็นเมืองชายแดนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวกันมาก ส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศไทยมาเที่ยวที่จังหวัดมุกดาหารแล้วเลยข้ามไปเที่ยวที่แขวงสะหวันนะเขตและต่อไปยังสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ข้ามแม่น้ำโขงด้วยสะพาน หรือเรือข้ามฟาก แล้วแต่ความสะดวกหรือความชอบของนักท่องเที่ยว

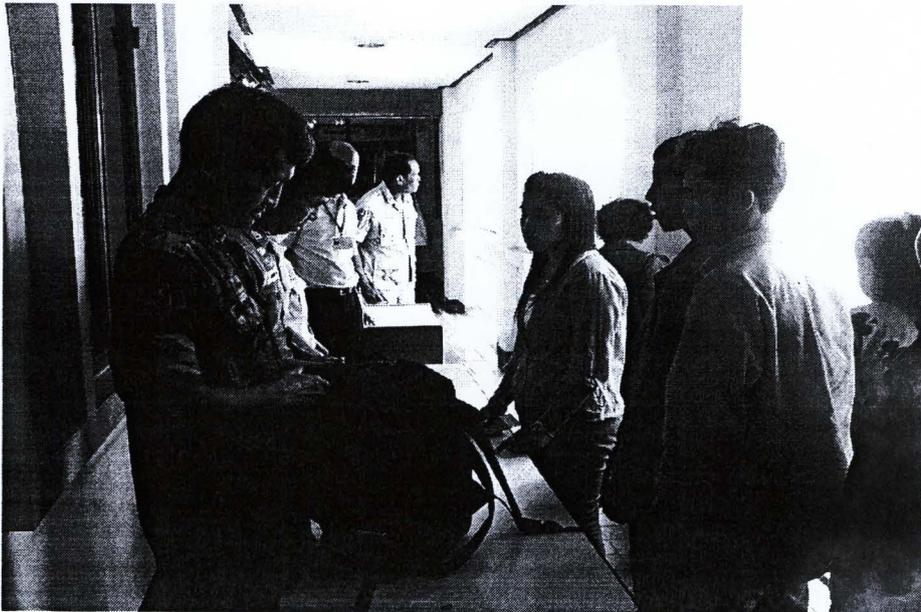
การเดินทางด้วยเรือโดยสารข้ามฟากที่จุดผ่านแดนของเทศบาลเมืองมุกดาหาร เป็นจุดผ่านแดนที่จะข้ามไปยังสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและเวียดนามที่ผู้คนข้ามไปมานานแล้ว เป็นจุดผ่านแดนดั้งเดิมก่อนที่จะมีการสร้างสะพานข้ามฝั่งแม่น้ำโขงแห่งที่สองขึ้น ผู้คนในชุมชนเมืองทั้งสองฝั่งส่วนใหญ่จะใช้การข้ามแดนด้วยเรือโดยสารที่ทำเรือแห่งนี้ นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งที่ยังนิยมการข้ามแดนด้วยเรือโดยสารซึ่งได้สัมผัสกับลำน้ำโขงโดยตรงก็จะเดินทางด้วยเส้นทางสายนี้

ขั้นตอนการเดินทางข้ามแดนไปยังแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้วยเรือโดยสารข้ามฟาก ณ จุดผ่านแดนมุกดาหารมีระเบียบการที่ต้องปฏิบัติคือ ผู้ข้ามแดนต้องไปทำบัตรผ่านแดนชั่วคราวก่อนที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง กับท่าเรือข้ามฟากนั่นเอง กรณีผู้ที่มีหนังสือผ่านแดนหรือพาสปอร์ตอยู่แล้วไม่ต้องทำบัตรผ่านแดนชั่วคราวและไม่ต้องเสียค่าวีซ่าเข้าประเทศลาว ค่าธรรมเนียมทำบัตรผ่านแดน 30 บาท ค่าโดยสารเรือ 50 บาท ค่าธรรมเนียมเข้าประเทศลาว วันจันทร์ถึงวันศุกร์ 50 บาท วันเสาร์ วันอาทิตย์และวันหยุดของลาว ต้องเสียค่าธรรมเนียม 100 บาท

เรือโดยสารมีกำหนดเวลาออกจากท่าเทียบเรือในวันจันทร์-ศุกร์ 7 เที่ยว ตั้งแต่เวลา 09.30 น.

ถึงเวลา 16.30 น. วันเสาร์-อาทิตย์ 6 เทียว ตั้งแต่เวลา 09.30 น. ถึงเวลา 15.30 น. เรือจะออกตามกำหนดเวลาแม้บางครั้งจะมีผู้โดยสารไม่เต็มเรือก็ตาม ถ้ามีผู้โดยสารเต็มเรือตามจำนวนที่นั่งผู้จัดการท่าเรือจะพิจารณาปล่อยเรือออกก่อนเวลา ถ้าผู้โดยสารมีจำนวนมากผู้จัดการท่าเทียบเรือจะพิจารณาจัดเรือเสริมให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ต้องการข้ามแดนในแต่ละวัน

การข้ามฝั่งไปมาในจุดผ่านแดนถาวรแห่งนี้ จะมีการตรวจค้นผู้ผ่านแดนขาเข้าประเทศไทยอย่างละเอียดพอสมควร ผู้ผ่านแดนต้องให้เจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจค้นภายในกระเป๋าหรือตรวจค้นร่างกายหากเจ้าหน้าที่พบพิรุณจากผู้ผ่านแดน จากประสบการณ์ของตำรวจผู้ตรวจคนเข้าเมืองคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ผู้ผ่านแดนที่ทำผิดกฎระเบียบมักจะมีพิรุณที่สังเกตได้ว่าแตกต่างจากคนปกติโดยทั่วไป เช่น กิริยาท่าทางจะไม่ใช่เป็นธรรมชาติคอยระแวงระวัง หรือเป็นกังวล ตกใจง่าย การเดิน การยืนจะผิดปกติ แม้แต่การแต่งกายก็บ่งบอกได้ว่ามีสิ่งผิดปกติซุกซ่อนอยู่ในเครื่องแต่งกายจากปฏิกิริยาที่คนคนนั้นแสดงออกมา เป็นต้น ซึ่งก็จะมี การจับกุมผู้กระทำผิด ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการซุกซ่อนยาเสพติด หรือสิ่งของผิดกฎหมายอื่นๆ เข้ามา แม้ทางการจะมีการตรวจอย่างละเอียดก็ตาม

การตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ที่ทำเรือข้ามฟากจุดผ่านแดนถาวรมุกดาหาร

นักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มแต่ละคนจะมาท่องเที่ยวในสถานที่และจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน มาเที่ยว มาศึกษา มาแสวงหาโชค ฯลฯ สถานที่ท่องเที่ยวมีหลายลักษณะ ธรรมชาติ โบราณสถาน วัด ตลาด พิพิธภัณฑ์ หมู่บ้าน เป็นต้น

3.2.2 เครือข่ายความสัมพันธ์ทางการค้าและการท่องเที่ยว

การจัดบริการการท่องเที่ยวจึงต้องสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัดแล้ว ก็มีบริษัทจัดการท่องเที่ยวหลายแห่ง มีทั้งบริษัทของชาวไทย ชาวลาวและเวียดนาม บางบริษัทมีพนักงานนำเที่ยวทั้งชาวไทย ลาวและเวียดนาม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในฐานะนายจ้างกับลูกจ้าง หรือลูกจ้างกับลูกจ้างในบริษัทเดียวกัน หรือระหว่างบริษัทที่ต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันในการจัดการการท่องเที่ยว เช่น บริษัทจัดการท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้าขายของที่ระลึก พาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว และผู้ขายบริการอื่นๆ เป็นต้น

ดาวสะเด็ด สีละปัญญา หรือน้องดาว วัย 25 ปี ไกด์นำเที่ยวสาวสวยชาวลาว อาศัยอยู่ในชุมชนไชยพุม เมืองไกสอนพมวิหาน วันนี้เธอว่างจากงานทัวร์หนึ่งวัน จึงมานั่งทำเล็บในบริเวณหน้าโรงแรมแม่โขง ริมฝั่งโขงที่เธอคุ้นเคยและนำนักท่องเที่ยวมาพักที่นี่ เธอเล่าให้ฟังว่า ทำงานกับบริษัททัวร์บริษัทหนึ่ง นำเที่ยวลาวและเวียดนามมาสองสามปีแล้ว เจ้าของบริษัทเป็นคนไทยที่มาอาศัยอยู่ในประเทศลาว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนไทย เธอจึงรู้จักคนไทยมาก และคิดว่าถ้ามีโอกาสจะเข้ามาศึกษาต่อในประเทศไทย เธอบอกว่า

“...นับว่าดาวเป็นคนโชคดีที่อยู่ในเมืองไกสอนพมวิหาน เป็นเมืองชายแดนที่มีสถานที่ท่องเที่ยว ทำให้มีงานทำมีเงินใช้ ยิ่งฤดูการท่องเที่ยวไปทำงานเกือบทุกวัน รายได้ดี มุงที่นักท่องเที่ยวเขาก็ให้ทิปพิเศษอีก พี่ไปพระราชดุงอิงแล้วหรือยัง ไปซิ... ไปไหว้พระธาตุโบราณศักดิ์สิทธิ์นะ หรือจะไปซื้อของที่ตลาดสิงคโปร์ก็ดีมีสินค้ามากมายให้เลือกซื้อ ห่างจากที่นี่ไม่มากหรอกนะ...”

เธอเล่าเรื่องราวของเธอพร้อมทั้งแนะนำสถานที่เที่ยวในเมืองสะหวันนะเขตด้วยภาษาไทยอย่างคล่องแคล่ว เธอจะถามถึงอาจารย์ในมหาวิทยาลัยคนนั้นคนนี่ที่เธอรู้จักเพราะไปเที่ยวกับบริษัทที่เธอนำเที่ยว เธอบอกว่า ที่เธอพูดภาษาไทยได้ดีชัดเจน เพราะคนไทยซึ่งเป็นคนท่องเที่ยวจะแนะนำการพูดให้กับเธอเมื่อเธอพูดภาษาไทยผิดๆ ถูกๆ บ้างในการอธิบายนำเที่ยวสถานที่ต่างๆ นอกจากนี้ก็จะรู้ขนบธรรมเนียมบางอย่างของคนไทยอีกด้วย

“...ใครไม่รู้ก็คิดว่าดาวเป็นคนไทยนะพี่ เขาบอกว่าดาวพูดไทยชัดมาก... ถ้าพี่มาตรงกับวันที่ดาวพักจากทัวร์ดาวจะพาพี่เที่ยวสะหวันนะเขต และถ้าพาคณะมาก็โทร.บอกนะจะบริการเป็นพิเศษเลย ...อยากให้คนไทยมาเที่ยวประเทศลาวกันมากๆ อยู่ใกล้ๆ กัน แค่นี้เอง ...”

ดาวสะเด็ด ไกด์สาวสวยผู้น่ารักบอกเล่าถึงความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวชาวไทย และความรู้สึกที่คนอื่นมองตนเอง รวมทั้งแสดงน้ำใจในการเป็นเจ้าของพื้นที่อย่างเป็นกันเอง นับเป็นเสน่ห์และการสร้างอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของไกด์สาวชาวลาวยด้วยการใช้ภาษาไทยอย่างคล่องแคล่วเมื่อเธอรู้ว่ากำลังสนทนากับคนไทย และเมื่อนำชาวไทยท่องเที่ยว และในขณะเดียวกันเธอก็แสดงความเป็นตัวตนของสาวชาวลาวที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบคือ การแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายของหญิงสาวชาวลาว นุ่งซิ่นสวมเสื้อผ้าไหม คาดเข็มขัดเงินทิ้งดงาม ที่นักท่องเที่ยวหลายคนจะให้เธอแนะนำหรือพาไปซื้อผ้าไหม เครื่องประดับที่ทำจากเงินในประเทศลาวกลับไปเป็นของฝากหรือนำไปใช้ที่ประเทศของตน

ในระหว่างการสนทนาพูดคุยกับดาวสะเด็ด ดาวจะให้สาวชาวเวียดนามคนหนึ่งทำเล็บไปด้วย ซึ่งถ้าใครมาในบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง หรือบริเวณใกล้เคียง จะเห็นภาพหญิงสาวชาวเวียดนามทำเล็บให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นั่งรับประทานอาหารที่ร้านอาหาร และผู้คนทั่วไปที่ริมฝั่งโขงตลอดวัน ตั้งแต่เช้าถึงเย็น สาวทำเล็บชาวเวียดนามเหล่านี้เธอจะจีจกรยานพร้อมด้วยอุปกรณ์ทำเล็บที่วางไว้ในตะกร้าซึ่งแขวนอยู่ด้านหน้าของจักรยาน จีจกรยานไปเรื่อยๆ บนถนนริมฝั่งโขง พร้อมทั้งส่งเสียงเรียกร้องเชิญชวนให้ผู้คนที่หญิงและชายทำเล็บกับเธอด้วยภาษาที่ชาวไทยและชาวลาวทั่วไปฟังแล้วรู้เรื่องราว

“...ทำเล็บมะ ...ทำเล็บมะ ...”

แม่ปะเบ้ กับแม่ปะอา สาวชาวเวียดนามสองคนวัยยี่สิบกว่าปี แม่ปะเบ้มาจากเมืองเว้ แม่ปะอามาจากเมืองดานัง เธอทั้งสองอาศัยอยู่กับญาติชาวเวียดนามซึ่งย้ายมาอยู่ที่เมืองไกสอนพมวิหานก่อนเธอหลายปีแล้ว ทำไมเธอจึงมาทำเล็บอยู่ที่นี้ เธอตอบด้วยภาษาลาวกะท่อนกะแท่นแต่พอฟังได้ใจความว่า ที่นี่หาเงินง่าย ทำเล็บก็มีรายได้ดี ทำครั้งหนึ่งได้รับค่าจ้าง 50-80 บาท วันหนึ่งทำให้สี่ถึงห้าคนก็จะมีรายได้พอเลี้ยงตัวเองได้ ลูกค้าของเธอส่วนใหญ่เป็นหญิงชาวลาว รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่มานั่งรับประทานอาหารเช้าในร้านอาหาร นั่งรอเรือข้ามฟากที่ท่าเรือ หรือนั่งพักผ่อนชมทิวทัศน์ที่ริมฝั่งโขง บางครั้งพนักงานโรงแรมก็จะเรียกให้มาบริการตัดเล็บให้กับผู้ที่มาใช้บริการห้องพักที่โรงแรม เช่นในวันนี้ พนักงานโรงแรมแม่โขงก็เรียกเธอมาทำเล็บให้กับชาวไทยที่มาพักในโรงแรมคนหนึ่ง เธอจึงเป็นมิตรกับเจ้าของร้านอาหารริมฝั่งโขง พนักงานโรงแรมเป็นอย่างดี เพราะช่วยทำให้เธอมีรายได้ ซึ่งเธอเองก็จะตอบแทนมิตรภาพเขาเหล่านั้นด้วยการแนะนำนักท่องเที่ยวให้ไปรับประทานอาหารเช้าที่ร้านนั้น เข้าพักที่โรงแรมนี้เช่นกัน โดยเฉพาะโรงแรมแม่โขงซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงห่างจากท่าเรือข้ามฟากไม่มากนัก เป็นโรงแรมของชาวเวียดนามคนหนึ่ง แต่พนักงานที่ทำงานใน

โรงแรมส่วนใหญ่เป็นชาวลาว ซึ่งเธอจะรู้จักกันดีและเรียกเธอให้เข้ามาทำเล็บให้กับลูกค้าที่เข้าพักในโรงแรมนี้เสมอ

เงิน มะนิวง ชายหนุ่มวัย 23 ปี ชาวเมืองอุทุมพอน เข้ามาทำงานที่โรงแรมแม่โจง ในเมืองโกสอนพมิหวนหลายปี จนกระทั่งได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของโรงแรมชาวเวียคนามให้ดูแลจัดการเรื่องการบริการในโรงแรมนี้ ด้วยรายได้เดือนละสามพันกว่าบาท

“... มีที่พักให้ มีข้าวกิน มีงานทำ ก็ดีแล้ว ...ถ้าแก่เขาก็ดี รับเราเข้าทำงานและให้ความไว้วางใจเราดูแลทุกอย่างแทนเขา ถ้าแก่เป็นชาวเวียคนาม มาแต่งงานกับหญิงลาว และอาศัยอยู่ในเมืองโกสอนพมิหวนตลอดมา ...ส่วนใหญ่คนที่มาพักในโรงแรมนี้ จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย และคนไทยที่ทำธุรกิจในเมืองนี้จะเข้ามาพักเสมอ มีทั้งที่พักประจำและนานๆ มาสักครั้ง ...เวลามีเทศกาลก็จะมีคนเข้ามาเยอะแต่ไม่พัก เข้ามาแล้วก็ข้ามกลับเช่นในวันออกพรรษา วันสงกรานต์ มีคนมาเที่ยวเยอะแต่ไม่พัก คนลาวก็ข้ามไปฝั่งโน้นมาก โดยเฉพาะช่วงสงกรานต์ข้ามไปมาก ไม่ได้ไปเที่ยวแต่ไปทำงานทำในมุกดาหาร บางคนก็ไปกรุงเทพฯ ...”

“...มีผู้ชายไทยบางคนมาทุกเดือน มาเมียเป็นสาวลาวที่นี่ บางคนก็ชอบมาเที่ยวที่สถานบริการท่องเที่ยวกลางคืนในเมืองนี้ เช่นที่ร้านรุ่งทิพย์ ร้านโชคดี ร้านสวรรค์บ้านเฮา มีผู้หญิงบริการมาก นักท่องเที่ยวก็ชอบไปเที่ยว พอมีสะพาน มีบ่อนคาสิโนสะพานเวกัส แถวนี้นี้ก็ไม่ค่อยมีคนมาทำไร แต่ก็ยังพออยู่ได้ เพราะพวกที่ไม่เล่นการพนันแต่ชอบเที่ยวกลางคืนก็มี ...”

เงิน ชายหนุ่มชาวลาวเล่าประสบการณ์ที่รู้จัก และพบเห็นผู้คนมากมายที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเขาในการทำงานที่โรงแรมแม่โจงในเมืองโกสอนพมิหวนให้ฟังด้วยสีหน้าท่าทางที่เป็นมิตร แสดงทัศนคติและมุมมองของเขาในฐานะของผู้ให้บริการที่ฝึกแก่นักธุรกิจ นักท่องเที่ยวและผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ชายไทยที่เข้ามาติดต่อธุรกิจหรือมาท่องเที่ยวมักจะมาใช้บริการของหญิงสาวชาวลาวที่ขายบริการทางเพศ หรือว่ามีภรรยาเป็นหญิงชาวลาว

โรงแรมแม่โจงนับเป็นศูนย์กลางรวมในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของคนตัวเล็กตัวน้อยที่ผูกโยงกันด้วยผลประโยชน์บนพื้นที่ชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงแห่งนี้ นอกจาก ดาวสะเค็ด ไกด์สาว เงิน พนักงานในโรงแรม แม่ะเบ้ แม่ะอา สาวทำเล็บ ยังมีเปิ้ล หรือท้าวดาวอัมพอน อาชีพขับขี่สามล้อรับจ้างจากท่าเรือข้ามฟากที่จุดผ่านแดนเมืองโกสอนพมิหวน ไปยังสถานที่ต่างๆ ในสะพานนะเขตก็จะแนะนำให้ผู้โดยสารมาพักที่โรงแรมแม่โจงซึ่งราคาไม่แพงและใกล้กับท่าเรือข้ามฟาก บรรยากาศดี ซึ่งเขาสามารถพาผู้โดยสารไปในที่ต่างๆ ในเมืองโกสอนพมิหวนหรือในแขวงสะพานนะเขตได้ รวมทั้งเป็นไกด์นำเที่ยวเมืองนี้ได้อีกด้วย เพราะเขาเป็นคนที่เกิดในเมืองโกสอนพมิหวน ปัจจุบันเขา

อายุ 43 ปี เปิดสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและไปเรียนวิชาชีพครูต่อสามปี ออกมารับราชการเป็นครูได้สิบปี มีภรรยาเป็นครูด้วยกัน มีบุตรสี่คน แต่เนื่องจากเงินเดือนจากการรับราชการเป็นครูมีรายได้น้อย รายได้ไม่พอเพียงที่จะเลี้ยงดูครอบครัว เขาจึงตัดสินใจมาจับขี้สามล้อรับจ้างที่ท่าเรือข้ามฟากเทศบาลเมืองโกสอนพมวิหาน

“...แม้เป็นอาชีพที่ไม่มีเกียรติ แต่ก็มีรายได้ดีพอสมควร มากกว่ารายได้หรือเงินเดือนประจำของครู นอกจากรายได้จากการรับส่งผู้โดยสารที่มาท่องเที่ยวหรือติดต่อธุรกิจในเมืองนี้แล้ว รายได้ประจำของเราก็คือ รับส่งสินค้าให้กับพ่อค้าแม่ค้าที่ค้าขายข้ามฝั่งทั้งชาวลาวและชาวไทย ข้ามมาขายสินค้าในเมืองโกสอนพมวิหาน ในร้านค้าริมฝั่งโขง รถเข็นตามหมู่บ้าน และที่ตลาดสิงคโปร์ พ่อค้าแม่ค้าคนลาวคนเวียดนามที่ข้ามไปขายสินค้าฝั่งไทยก็มี รับส่งกันประจำ บางคนก็เป็นครึ่งเป็นคราว โทรศัพท์เรียกให้มารับส่งกันก็มี...”

“...คนไทยที่มาที่นี่ส่วนหนึ่งก็เป็นข้าราชการที่มาเที่ยวพักผ่อน ผู้ชายก็จะให้พาไปเที่ยวที่สถานเริงรมย์ตอนกลางคืนก็พาเขาไปแล้วรอรับกลับ นัดเวลากันไว้ถึงเวลาก็ไปรับ บางทีมากันเป็นคณะหลายคน ตอนกลางวันก็พาเที่ยวสวนใหญ่ก็ไปพระธาตุอิงฮัง ...รายได้ก็พออยู่พอกิน บางคนเขาพอใจในบริการของเราเขาก็ให้พิเศษ เมื่อก่อนที่จะมีสะพานมีคนข้ามฝั่งมาเยอะมาก แต่เดี๋ยวนี้เขาจะไปทางสะพานกัน ก็ยังมีแต่แม่ค้าพ่อค้า และนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ...”

เปิดพาผู้วิจัยไปชมสถานที่ต่างๆ ในเมืองโกสอนพมวิหานและพูดเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งนั้นอย่างคล่องแคล่ว เช่น บ้านพักของท่านโกสอนพมวิหาน ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ไดโนเสาร์ สนามกีฬา ตลาดสิงคโปร์ วัดต่างๆ ด้วยประสบการณ์ความรู้ของเขา ความเป็นครูและการทำงานในบ้านเกิดของตน รวมทั้งอัธยาศัยไมตรีอารมณ์ดียิ้มแย้มแจ่มใส จึงช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวและผู้มารับบริการจากเขาชื่นชอบ และติดต่อผูกพันในการว่าจ้างรับจ้างกันในโอกาสต่อไป เปิดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการข้ามแดนของผู้คนในชายแดนว่า

“...อยากให้ทั้งสองประเทศเปิดเสรีให้กับนักท่องเที่ยวหลายๆ วัน นอกจากวันเปิดพรมแดนในวันออกพรรษา พ่อค้าแม่ค้ารายย่อยตามริมฝั่งโขง รวมทั้งพวกเราชาวสามล้อจะได้มีรายได้ดีขึ้น หรือเก็บเงินค่าผ่านด่านท่าเรือให้น้อยลงหน่อย คนจะได้ข้ามไปข้ามมาติดต่อกันได้มากขึ้น ท่าเรือแห่งนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นคนในแถวนี้ข้ามไปมา เก็บเงินแพงก็ยาก ก็จะไปแอบข้ามกันตอนกลางคืนใช้เรือเล็กข้ามกัน แต่เขาก็ข้ามไปมานานแล้ว พี่น้องกันอยู่ฝั่งโน้นฝั่งนี้ บางทีก็ไปทำงานรับจ้าง เสียเงินค่าข้ามเรือค่าเหยียบแผ่นดินไปมากก็ไม่พอแล้ว ใช้เรือเล็กข้ามไปก็เสี่ยงถ้า

เจ้าหน้าที่เขาจับได้ก็เสียเงินเยอะ ไม่มีเงินก็ถูกจับ แต่บางครั้งก็น่าเห็นใจเขานะ...”

เปิด แสดงความคิดพร้อมทั้งทำให้ความเห็นใจคนตัวเล็กๆ ที่จำเป็นต้องข้ามแม่น้ำที่เขาเคยข้ามไปมา ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นเส้นกั้นอาณาเขตตัดขาดความสัมพันธ์และวิถีชีวิตที่เคยผูกพันกับสายน้ำและผู้คนสองฟากฝั่ง ซึ่งในอดีตมีความผูกพันทางจิตใจที่สำคัญมากกว่าผลประโยชน์ทางการเงินและวัตถุั่งเช่นในปัจจุบัน

3.3 ระบบอุปถัมภ์ : ความสัมพันธ์อำพราง

ความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ (Patron – Client Relationship) หมายถึง ความสัมพันธ์คู่ (Dyadic Relationship) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่ผู้อุปถัมภ์มีฐานะเหนือกว่าผู้รับอุปถัมภ์ คุณลักษณะของความสัมพันธ์อยู่ที่ความเป็นมิตรที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน (ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์. 2545 : 229)

การพึ่งพาสักกันของผู้คนหลากหลายบนพื้นที่ชายแดนสองฝั่งแม่น้ำโขงในจังหวัดมุกดาหาร และแขวงสะหวันนะเขตนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมานับนาน โดยมีแม่น้ำโขงเป็นสื่อกลางที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันมาจากรอดีถึงปัจจุบัน แม่น้ำโขงจะถูกกำหนดให้เป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศแล้วก็ตาม ความผูกพันดังกล่าวยังไม่ถูกลบเลือนออกไปจากจิตใจของคนสองฟากฝั่งแม้จะถูกกำหนดสถานที่ วัน เวลาข้ามฝั่งไปมาหาสู่กันแต่ปฏิบัติการข้ามไปมาของผู้คนสองฝั่งโขงยังมีอยู่ตลอดวัน ทั้งทางเรือและทางถนนซึ่งมีสะพานเชื่อมสายสัมพันธ์ให้พึ่งพาสักกันมาโดยตลอด

ลำพัน แสงปะพา หรือปู สาวน้อยชาวลาวอายุ 21 ปี กับน้องสาววัยไล่เลี่ยกัน อาศัยอยู่บ้านโนนสะอาด เมืองโกสอนพมวิหาน แขวงสะหวันนะเขต ข้ามแม่น้ำโขงมารับจ้างเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารในร้านอาหารริเวอร์ไซด์ ซึ่งมีนายอมร เศรษฐโกมุท เป็นนายจ้างหรือเจ้าของร้านอาหารนั่นเอง เธอกับน้องข้ามแม่น้ำโขงไปมาด้วยเรือลำเล็กๆ ห่างจากจุดผ่านแดนมาประมาณสองกิโลเมตร เพื่อเป็นการประหยัดเงินค่าทำบัตรผ่านแดนและค่าเหยียบแผ่นดินเข้าประเทศ หรือต้องเสียเงินทำบัตรแรงงานต่างด้าวปีละไม่ต่ำกว่าสี่พันบาท แต่กลับต้องเสียเงินให้ทหารหรือยามชายฝั่งถ้าถูกจับได้ ในขณะที่นั่งเรือลลอบข้ามแม่น้ำไปมา ครั้งละสองร้อยถึงสี่ร้อยบาท ซึ่งก็ไม่บ่อยครั้งนัก เธอจึงเลือกการลลอบข้ามไปมาด้วยเรือลำเล็กๆ ในตอนกลางคืนมากกว่าไปข้ามที่ทำเรือ แม้เธอจะกลับไปบ้านเดือนละครั้งหรือสองเดือนต่อครั้งก็ตาม พ่อแม่ของเธอก็เข้าใจกับการมาทำงานรับจ้างของเธอที่ฝั่งประเทศไทย รวมทั้งความไว้วางใจนายจ้างซึ่งให้การดูแลอุปถัมภ์ลูกสาวของเธอเป็นอย่างดี

นายอมร เล่าให้ฟังถึงการรับอุปถัมภ์เลี้ยงดูพนักงานประจำร้านแต่ละคนที่ทำงานในร้านซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนลาวว่า

“... ลูกจ้างที่เป็นคนลาว ส่วนใหญ่จะเป็นคนขยันและซื่อสัตย์ไว้วางใจได้ ซึ่งผมจะใช้วิธีสั่งสอนและให้ทดลองงานหลายอย่างพอไว้วางใจได้ เราก็สบายใจให้เขาดูแลกิจการต่างๆ แทนเราได้ บางทีผมไม่อยู่เขาเหล่านั้นก็ช่วยกันดูแลร้านได้ ...มีที่พักอาศัยให้เขาได้อยู่ได้กินอย่างสบาย ตามฐานะของเขา ผมจะให้พ่อแม่เขามาดูที่พักอาศัยและการทำงานของเขาด้วย ซึ่งส่วนใหญ่พ่อแม่เขาก็พอใจให้ลูกได้ทำงานและพักอาศัยอยู่ที่ร้านโดยไม่ต้องห่วงใย คิดเสียว่าเราพึ่งแรงงานจากเขา เขาก็พึ่งเราหาอยู่หากินด้วยกัน สิ้นเดือนก็เอาเงินเดือนไปให้พ่อแม่ที่บ้าน มีรายได้จุนเจือครอบครัวดีกว่าอยู่ที่โน่น เวลาเทศกาลขายดีๆ ผมก็ให้รายได้พิเศษกับเขาบ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เขาก็ได้พิเศษหรือได้ทิปจากแขกที่มาทานอาหารในร้านบ้างอยู่แล้ว แม้เราจะเป็นนายจ้างแต่เราก็ไม่เอาเปรียบเขา เราจึงอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี...”

ส่วนปู่ก็จะเล่าเรื่องราวชีวิตการทำงานบริการเสิร์ฟอาหารและการดูแลรักษาความสะอาดภายในร้านที่เธอทำงานอยู่ให้ฟัง

“เฮียเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพ ดูแลพวกเราทุกคนอย่างเท่ากัน ให้พ่อแม่มาเยี่ยมเราได้ซึ่งบางทีเขาจะไม่ให้ญาติพี่น้องมาหา แต่เฮียเขาไม่ว่า เขาบอกว่าพ่อแม่จะได้รู้ว่าลูกสาวอยู่อย่างไรจะได้ไม่เป็นห่วง เราก็ทำงานสบายใจ รายได้ก็เพียงพอเพราะเรากินอยู่ที่นี้ไม่ได้ใช้เงินอะไรมากนัก ให้พ่อแม่ใช้อีกด้วย แม่เล็กน้อยก็ยังดี เดือนหนึ่งหรือสองเดือนก็กลับไปบ้านสักครั้ง ผัดกันกลับบ้าน นานๆ ครั้ง ... ไม่ได้ทำบัตรแรงงานต่างด้าวหรือ ห่วง... ปีละไม่ต่ำกว่าสี่พันบาท เราไม่ได้เข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ ไม่ได้ไปต่างจังหวัดไกล ทำงานใกล้ๆ บ้านก็ไม่น่าจะต้องให้ทำรายได้ก็ไม่มากถ้าเอาไปทำบัตรก็ไม่ต้องได้อยู่ได้กินกันพอดี ...”

หญิงสาวชาวลาวที่มาทำงานในลักษณะเดียวกับปู่มีจำนวนมาก ซึ่งเธอเหล่านั้นก็อ้างว่าเข้ามาทำงานชั่วคราว บางรายก็เดินทางข้ามไปมาไม่ได้อยู่ประจำ การทำบัตรแรงงานต่างด้าวต้องเสียเงินและมีขั้นตอนการทำหลายขั้นตอน พวกเธอจึงเลือกที่จะหลบซ่อน ข้ามไปข้ามมากับเรือโดยสารที่ทำเรือข้ามฟากบ้าง และในรูปแบบของการลักลอบลงเรือเล็กตอนกลางคืนบ้าง ซึ่งเธอถือว่าพวกเธอไม่ได้ทำผิดร้ายแรงอะไร เพราะคนลาวคนไทยหลายคนหลายอาชีพก็ปฏิบัติอย่างเธอ ซึ่งเขาเหล่านั้นให้เหตุผลในลักษณะเดียวกันว่าคนลาวคนไทยข้ามไปมาหาสู่กันมาตั้งแต่ในอดีตและสืบต่อกันมา และที่สำคัญบางคนเขาก็เป็นพี่เป็นน้องกันแต่อยู่กันคนละฝั่งแม่น้ำเท่านั้น เขาจึงน่าจะไปมาหาสู่กันได้ ซึ่งไม่น่าจะเป็นความผิดเช่นกัน

การพึ่งพาอาศัยในความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ เป็นความสัมพันธ์แบบหนึ่งที่สร้างความผูกพันและผลประโยชน์ให้กับคนทั้งสองฝ่ายในพื้นที่ชายแดนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต ส่วนใหญ่จะเป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบ นายจ้างกับลูกจ้าง ในร้านอาหาร โรงแรม ร้านขายเสื้อผ้า เครื่องใช้ โรงงาน ปิมน้ำมัน ฯลฯ

นอกจากนี้การขนส่งสินค้าข้ามฝั่งแม่น้ำนอกจุดผ่านแดนถาวรของพ่อค้าบางรายที่ต้องอาศัยแรงงานของลูกจ้างที่ส่วนใหญ่เป็นคนลาว ที่ข้ามไปมาเพื่อหางานรับจ้างชั่วคราว และคนลาวอพยพที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่มีสัญชาติ เป็นคนไร้รัฐที่หางานทำอย่างอื่นไม่ได้ พวกเขาจะเข้ารับอุปถัมภ์หรือเป็นลูกจ้างของพ่อค้าเหล่านี้ ค่าจ้างไม่แพง การจ้างจ้างตามงานที่ทำได้ เช่นแบกถุงสินค้า ให้เงินตามจำนวนถุงสิ่งของที่แบก การขนส่งสินค้าจะทำงานในเวลากลางคืนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ขนถ่ายสินค้าลงเรือลำเล็ก หรือขนส่งสินค้าจากเรือขึ้นฝั่ง สินค้าเหล่านี้ไม่ต้องเสียภาษีเพราะลักลอบขนส่งนอกด่านตรวจคนและสินค้าเข้าเมืองที่จุดผ่านแดนถาวร ซึ่งก็จะรับจ้างกันเป็นประจำทั้งผู้จ้างและผู้รับจ้างจะนัดหมายกัน กำหนดเวลาทำงาน ซึ่งบางครั้งมีงานพิเศษเพิ่มเติมก็จะมีค่าแรงเพิ่มขึ้นอีก เมื่อรู้จักกันสัใจคอกันดี นายจ้างบางคนก็จะให้ไปทำงานในโรงงานหรือในบ้านของนายจ้างก็จะมีรายได้ค่อนข้างดี ได้รับการอุปถัมภ์ดูแลจากนายจ้างเป็นอย่างดี

การอุปถัมภ์แรงงานต่างชาติ ผู้อพยพหรือคนไร้รัฐในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว มุกดาหาร-สะหวันนะเขต เป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ต่างยินดีปฏิบัติ เพราะได้ผลประโยชน์ร่วมกัน

ผู้อุปถัมภ์ชาวไทยให้พื้นที่นาเป็นที่อยู่ที่ทำมาหากินของชาวลาวอพยพ ให้ทำนาและแบ่งผลประโยชน์บางส่วนให้ตามตกลงกัน บางคนก็ให้ทำสวนเฝ้าสวนผลไม้ ปลูกผักขาย แล้วแบ่งผลประโยชน์ให้ ในเวลาว่างจากการทำนาทำสวนก็ไปรับจ้างกับนายจ้างอื่นๆ ได้ นับเป็นกลวิธีหนึ่งที่คนในพื้นที่ชายแดนปฏิบัติกัน เพื่อต่อสู้กับภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ภาวะขาดแคลนแรงงานเพราะผู้คนส่วนหนึ่งเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ

นายจ้างบางคนปฏิเสธที่จะตอบคำถามว่ามีลูกจ้างซึ่งเป็นแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้หรือไม่ จำนวนเท่าไร คนลาวที่รับจ้างทำงานทั่วไปหรือคนไร้รัฐก็ขออนุญาตไม่เปิดเผยชื่อนายจ้างหรืองานหรือสถานที่ทำงานของตนให้ทราบ เพราะเขาดังพึ่งพากัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน แม้บางอย่างจะผิดกฎหมายก็ตาม ซึ่งเขาเหล่านั้นก็จะอ้างกฎระเบียบในรัฐและระหว่างรัฐว่าไม่ยุติธรรม มีขั้นตอนมาก ค่าใช้จ่ายหรือเก็บภาษีแพง เขาจึงต้องหาทางออกด้วยวิถีทางของเขา ซึ่งสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

พื้นที่ชายแดนจึงเป็นพื้นที่ของคนไร้รัฐ แรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย สินค้าหนีภาษี สินค้าเถื่อน การลักลอบข้ามแดน ฯลฯ ที่ส่วนหนึ่งผูกพันกันไว้ด้วยความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ที่แฝงผลประโยชน์ต่างตอบแทนช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดของชีวิต แม้การอุปถัมภ์ในบาง

กรณี บางกลุ่มอาจเป็นการอำพรางเก็บกักผู้คนไว้เพื่อผลประโยชน์ของตน ม่านแห่งความเมตตา กลายเป็นม่านที่ปิดบังให้คนเหล่านั้นกลายเป็นคนไร้สิทธิ ไร้สัญชาติ เป็นคนไร้รัฐที่หลบซ่อนอยู่ใน ความสัมพันธ์ระบอบอุปถัมภ์ภายใต้ม่านแห่งผลประโยชน์นั่นเอง

จากปรากฏการณ์ในบริบทของการค้าและการท่องเที่ยวในชุมชนเทศบาลเมืองมุกดาหารและ เมืองโกสอนพมวิหานที่มีการขยายตัวอย่างมาก สภาพชุมชนกลายเป็นตลาดการค้าที่นักท่องเที่ยวให้ความ สนใจทั้งตลาดอินโดจีนในชายแดนไทยและตลาดสิงคโปร์ในชายแดนลาว มุกดาหารและ สะหวันนะเขตเป็นชายแดนแห่งการค้าและการท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยผลประโยชน์ ผู้คนมี ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันบนผลประโยชน์ การลักลอบข้ามแดนไปมาด้วยเรือข้ามฟากหลบเลี่ยงการ เสียเงินค่าธรรมเนียมต่างๆ ตามระเบียบการข้ามแดนของรัฐทั้งสองประเทศเป็นปรากฏการณ์ที่ ต่อเนื่องกันมาจากอดีตซึ่งผู้คนข้ามฝั่งแม่น้ำโขงไปมาเพื่อติดต่อค้าขายและเพื่อปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันตลอดมา แม้รัฐชาติจะกำหนดให้แม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นอาณาเขตของทั้งสองประเทศแล้วก็ตาม

การแบ่งเขตแดนที่ชัดเจนนำไปสู่ความสำคัญของการแยกว่า ใครเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของ เขตแดนเหล่านั้น หรือใครที่อยู่ข้างใน หรือเป็นส่วนหนึ่ง (included) และใครที่ไม่ใช่และต้องถูกกัน ออกไป (excluded) อย่างไรก็ตามความรู้สึกเป็นสมาชิกหรือไม่ใช่สมาชิกไม่ได้ก่อตัวขึ้นอย่าง ฉับพลันทันทีพร้อมกับการปักปันเส้นเขตแดน (จามะรี เชียงทอง, 2547 : 142) เส้นกั้นอาณาเขตที่ แบ่งแยกพื้นที่ชายแดนภายใต้อำนาจรัฐแต่มีอาจแบ่งแยกผู้คนทั้งสองฝั่งให้แบ่งแยกจากความสัมพันธ์ ที่สืบมาจากอดีตมาได้ การให้ความหมายพื้นที่ชายแดนจึงพร่าเลือน เลื่อนไหลไปตามบริบท ความสัมพันธ์ทางการค้าและการท่องเที่ยวรวมทั้งกิจกรรมต่างๆ บนผลประโยชน์ร่วมกันของผู้คนบน พื้นที่ชายแดนแห่งนี้

ชายแดนไม่ใช่เส้นที่ขีดไว้อย่างตายตัวเพื่อให้เห็น สิ่งของ หรือความคิด ข้ามไปข้ามมาแต่ ชายแดนไม่ว่าจะเป็นชายแดนของอะไรก็ตาม ถูกขยับ ถูกลบ และถูกขีดใหม่อยู่เสมอๆ ขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในแต่ละสถานที่และเวลา (ปฤษฎา รัตนพฤษย์, 2545 : 38) รวมทั้ง ผลประโยชน์ร่วมกันที่ทำให้เส้นเขตแดนพร่าเลือนหรือลบหายไปในช่วงขณะ